

Węgrzy i początki ich państwowości

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: T. Manteuffel, *Historia Powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2000.
- Źródło: ks. Stefan Uchacz CM, www.adonai.pl.
- Źródło: Gall Anonim, *Kronika polska*, tłum. R. Grodecki, Wrocław 2003, s. 10.
- Źródło: Anna Zdunek, *Węgrzy – potomkowie Hunów? Szamanizm, folklor i turanizm węgierski*, www.magazyn.pl.
- Źródło: Gerd Althoff, *Ottonowie. Władza królewska bez państwa*, tłum. M. Tycner-Wolicka, Warszawa 2009.
- Źródło: Katarzyna Dzieciotowska, *Ludowa tradycja Węgier*, Fundacja Edukacji Międzykulturowej, www.miedzykulturowa.org.pl.
- Źródło: Robert F. Barkowski, *Lechowe Pole 995*, Warszawa 2016, s. 150.
- Źródło: Norman Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, tłum. E. Muskat-Tabakowska, Kraków 2010, s. 330.
- Źródło: Norman Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Kraków 2010, s. 350.
- Źródło: Widukind, *Dzieje Sasów oraz Roczniki korbejskie i Roczniki hildesheimskie*, tłum. G.K. Walkowski, Bydgoszcz 2003, s. 51.
- Źródło: J. Boldenyi, <https://ciekawostkihistoryczne.pl>.

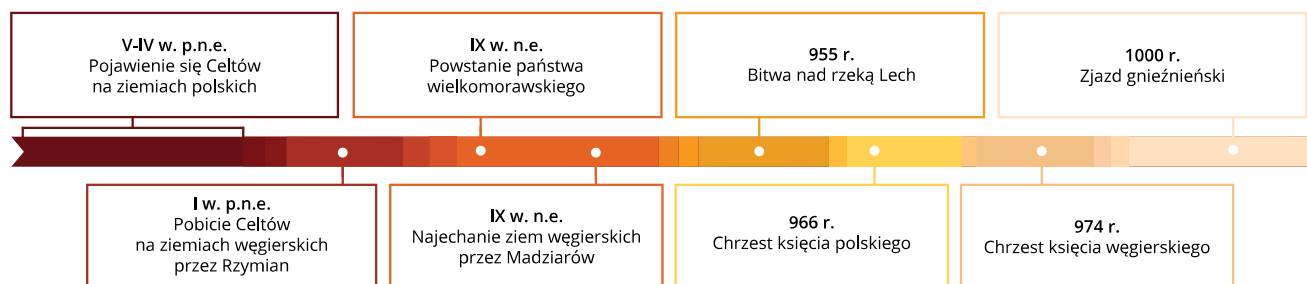
Węgrzy i początki ich państwowości

Chrzest Stefana I. Władca ten jest uważany za twórcę państwa węgierskiego.

Źródło: Gyula Benczúr, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Lengyel, magyar – két jó barát, együtt harcol, s issza borát – to historyczne powiedzenie, które występuje zarówno w języku węgierskim, jak i polskim, oznacza: „Polak, Węgier – dwa bratanki, i do szabli, i do szklanki”. Przysłowie to świadczyć ma o historycznej zażyłości i bliskości narodów polskiego oraz węgierskiego. Biorąc jednak pod uwagę pochodzenie etniczne, pradawne plemiona węgierskie nie miały nic wspólnego ze Słowianami. Ich relacje rozwinęły się dopiero przy okazji ekspansji i najazdów.

Pierwotnie zamieszkujący tereny Węgier Celtowie zostali podbici w I w. p.n.e. przez Rzymian, którzy założyli nad Dunajem prowincję o nazwie Panonia. Po upadku Rzymu obszar ten był we władaniu Hunów, Wandalów, Gepidów i Awarów. Na początku IX w. teren ten opanowali Słowianie – powstało państwo wielkomorawskie. Dopiero pod koniec IX w. ziemie najechali węgierscy Madziarzy pod wodzą Arpada.

Twoje cele

- Określisz, kim byli Madziarzy i jaki wywarli wpływ na Europę Środkowo-Wschodnią.
- Odpowiesz na pytanie, jak daleko idące skutki przyniosła przegrana przez Węgrów bitwa nad rzeką Lech.
- Wskażesz najczęstsze kierunki łupieżczych najazdów Węgrów.
- Wyjaśnisz, dlaczego korona Stefana I odgrywa szczególną rolę w historii Węgier, a jego ramię krąży raz do roku po Budapeszcie.

Węgrzy – Madziarzy. Pochodzenie i organizacja plemienna

Węgrzy to lud pochodzenia ugrofińskiego. Na podstawie badań antropologicznych można stwierdzić, iż najbardziej spokrewnieni są z plemionami zamieszkującymi zachodnią Syberię. Wspólnota etniczna Węgrów zaczęła się formować w I tysiącleciu n.e. na terenie pomiędzy Jeziorem Aralskim a środkowym Uralem. Tak charakteryzuje ich historyk Norman Davies:

((Norman Davies

Europa. Rozprawa historyka z historią

Ostatnimi nomadami, którzy skolonizowali środkową Europę, byli Madziarzy. Wywodzili się z ugryjskiej gałęzi plemion ugrofińskich, a ich pierwsza znana ojczyzna leżała na wschód od Uralu, w dolinie rzek Irtysz i Ob. W trzecim tysiącleciu p.n.e. rozstali się ze swoimi fińskimi krewniakami. Od tego czasu zajmowali kolejno różne obszary południowych stepów, stopniowo przystosowując się do koczowniczego trybu życia. Zatrzymali się najpierw w Magna Hungaria między Kamą i Uralem, potem w Lebedii na północ od Morza Azowskiego, i wreszcie w krainie Etelköz, czyli w „międzyrzeczu” Dniepru i Dniestru. Na stepach w pierwszym tysiącleciu Madziarowie sąsiedowali ze Scytami, Sarmatami, Alanami, Bułgarami, Chazarami, Uzami i Pieczyngami. Byli już podzieleni na swoje siedem plemion: Nyék, Kúrt-Gyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Kösz i Megyer; nazwą ostatniego zaczęto później obejmować całą grupę. Źródła bizantyjskie wspominają o handlu niewolnikami, prowadzonym przez Madziarów za pośrednictwem portów nad Morzem Czarnym.

Źródło: Norman Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, tłum. E. Muskat-Tabakowska, Kraków 2010, s. 330.

Na czele tak ukształtowanej społeczności stał książę. Dowodził on zarówno swoją przyboczną drużyną, jak i pospolitym ruszeniem. Ludność zajmowała się uprawą roli i hodowlą zwierząt.

Pod koniec IX stulecia Węgrzy pod wodzą [Arpada](#) – wodza plemienia Megyer i założyciela dynastii, która władała Węgrami do XIV w. – osiedlili się w Kotlinie Panońskiej. Przybyli bezpośrednio ze stepów leżących na północ od Morza Czarnego i znaleźli się pomiędzy

mieszkającymi tam plemionami słowiańskimi. Grupy węgierskich łupieżców zaczęły najeżdżać Słowian, z których część uległa asymilacji. Dzięki agresywnej, ekspansywnej polityce Madziarzy, w przeciwieństwie do Bułgarów, zachowali swoją kulturę i język. Po całkowitym opanowaniu obszarów Niziny Panońskiej węgierskie hordy ruszyły dalej, ku mocarstwu karolińskiemu.

Część panoramicznego obrazu węgierskiego artysty Árpáda Fesztyego zatytułowanego *Przybycie Węgrów*. Przedstawia wkroczenie Węgrów do Kotliny Panońskiej w 895 r. Feszty wraz ze swoimi pomocnikami ukończył obraz w 1894 r., z okazji tysięcznej rocznicy tego wydarzenia. Zwróć uwagę na to, jak artysta przedstawił Węgrów. O czym świadczą ich ubiór i postawa?

Źródło: Árpád Feszty, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wierzenia

W czasach przedchrześcijańskich węgierskie wierzenia opierały się na swoistej mitologii. Zawierała ona wyobrażenia związane z powstaniem, budową i funkcjonowaniem świata. Centralne miejsce w mitologii zajmował Bóg (Isten), zwany też Starym Bogiem (Öregisten). Przeciwnieństwem Boga był Diabeł (Ördög), utożsamiany z ciemnością i złem. Według niektórych wersji mitów to Diabeł wraz z Bogiem wspólnie wykreowali świat. Ważną rolę w wierzeniach przedchrześcijańskich odegrały zjawiska

Na terenie całych Węgier często można się zetknąć z nagrobkami słupowymi, ich nazwa to „kopjafa”. Są to pomniki kształtem przypominające azjatyckie konowiązy – belki służące do przywiązywania koni. Były wykorzystywane w rytuałach magicznych.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

szamanizmu oraz totemizmu, charakterystyczne dla ludów stepowych w Azji. Szamanom przypisywano zdolność kontaktowania się z bóstwami. Ich rola polegała m.in. na wróżeniu i zmienianiu pogody np. przez wywołanie gradu albo deszczu.

Z czasem, pod wpływem kontaktów z innymi ludami, doszło do wymieszania się elementów dawnej węgierskiej mitologii i innych religii, głównie chrześcijaństwa. Znamiennym tego przykładem jest [Szczęśliwa Pani \(Istenanya\)](#) – pierwotnie bogini pogańska, którą później właściwie utożsamiono z Matką Boską.

Rowasz to pismo runopodobne używane przed 1000 r. Używane jest w organizacjach skautowych, pojawia się także, obok alfabetu łacińskiego, na tablicach przy wjeździe do niektórych węgierskich miejscowości. Jak myślisz, dlaczego obecnie traktuje się je jako symbol węgierskości?

Źródło: Kontrollstelletkundi, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Groźni najeźdźcy

Średniowieczni kronikarze, opisując postępowanie i sposób życia Węgrów, wywodzili ich pochodzenie od groźnego ludu Hunów. Tak wspomina o nich Gall Anonim:

((Gall Anonim

Kronika polska

Ziemia słowiańska tedy, która na północy dzieli się czy też składa z takich osobnych krain ciągnie się [...] od Tracji zaś poprzez Węgry – zajęte niegdyś przez Hunów, zwanych też Węgrami [...].

Źródło: Gall Anonim, *Kronika polska*, tłum. R. Grodecki, Wrocław 2003, s. 10.

A niemiecki mnich Widukind z Korbei w swoich *Dziejach Sasów* pisze *O Węgrach, co i Awarami są zwani*:

((Widukind

Dzieje Sasów oraz Roczniki korbejskie i Roczniki hildesheimskie

Awarowie jak myślą niektórzy, to pozostałości Hunów. Hunowie pochodzą od Gotów, ci zaś jak podaje Jordan wzięli się z wyspy Sulza (Skandza/Skania). Sama nazwa Gotów wywodzi się od imienia wodza – Goth. [...] Kiedy wojna domowa już dobiegła kresu, znowu do Saksonii wkroczyli Węgrzy, palili miasta i osady, krew rozlewając i siejąc wszelkie wyludniające spustoszenie.

Źródło: Widukind, *Dzieje Sasów oraz Roczniki korbejskie i Roczniki hildesheimskie*, tłum. G.K. Walkowski, Bydgoszcz 2003, s. 51.

To ofiary Madziarów kojarzyły ich i porównywały z brutalnymi podwładnymi Attyli, a najeźdźcom to imponowało. Negatywny obraz Węgrów wiązał się z najazdami i dziką bezwzględnością wobec przeciwnika.

Węgrzy jako siła militarna wyspecjalizowali się w konnych atakach, które wspierali łucznicy. Przyjmuje się, że między wiekiem IX a X zorganizowali 50 potężnych wypraw zbrojnych w kierunku państw zachodniej Europy. Miały one charakter cykliczny, a podłoże rabunkowe – lecz nie tylko. Węgrzy dokładnie przygotowywali się do wypraw, wykorzystując zwiad, dyplomację i podstęp. Szczególnym tego przykładem może być sprawa opanowania [państwa wielkomorawskiego](#). Szeroko zakrojone

Węgierski wojewoda Bulcsú na XIX-wiecznej litografii autorstwa Austriaka, Josefa Kriehubera. Zwróć uwagę na uzbrojenie wojewody, który odgrywał bardzo ważną rolę w strukturze plemiennej Węgrów. Wymienia się go jako trzeciego w hierarchii ważności dostojników w X w. Bulcsú pod swoim dowództwem zjednoczył wiele plemion węgierskich.

Źródło: Josef Kriehuber, Wikimedia Commons, domena publiczna.

przedsięwzięcie militarne odniosło sukces dzięki osłabieniu czujności władcy morawskiego. Obdarowany drogocennymi prezentami wyraził zgodę na osiedlenie się Madziarów na obszarze Wielkich Moraw, a następnie został przez nich zgładzony.

Po wkroczeniu na terytorium wroga armie madziarskie dzieliły się na mniejsze oddziały i rozpraszały. Szybkość ich przemieszczania się wywoływała wrażenie ogromnej liczby wojska. Węgrzy łupili miejscową ludność i wymuszali daniny, dochodziło do niszczenia, rabunków i mordów. Często również współpracowali z armiami innych państw jako płatni – tymczasowi – sojusznicy władców. Norman Davies praktyki Węgrów opisuje następująco:

Norman Davies

Europa. Rozprawa historyka z historią

Przez 60 lat – od roku 895 do 955

– bandy Madziarów rok w rok przetaczały się jak burza przez obszary byłego imperium Karolingów. Nie byli ani trochę mniej krwiożerczy od wikingów, natomiast o wiele od nich szybsi. Byli mistrzami w sztuce szantażu i wymuszali na swoich ofiarach ogromne sumy albo jako daninę, albo jako okup. W 899 roku nad rzeką Brentą rozbili w proch oddział wojsk Italii. W 904 r. zalali Morawy, w 907 – Bawarię, w 922 – Saksonię. W latach czterdziestych X wieku czuli się już zupełnie bezkarni w śmiałych wypadach na Apulię, Aragonię i Akwitanie. Trafili na równego sobie przeciwnika dopiero wtedy, gdy książęta i rycerstwo niemieckie postanowili się zjednoczyć, żeby wspólnie stawić czoło sprawcom kolejnego najazdu na Bawarię w roku 955.

Źródło: Norman Davies, *Europa. Rozprawa historyka z historią*, Kraków 2010, s. 350.

Bitwa na Lechowym Polu

Bitwę na Lechowym Polu nazywamy także bitwą nad rzeką Lech. Była jedną z najważniejszych potyczek średniowiecznej Europy. Powyższa ilustracja pochodzi z kroniki Norymbergi z 1457 r., a jej autorem jest Hektor Müllich. Wskaż wojowników węgierskich i walczących z nimi rycerzy niemieckich.

Źródło: Hektor Müllich, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Jedna z najważniejszych bitew średniowiecznej Europy okazała się też kluczowa dla Węgrów. W 955 r. monarchia niemiecka postanowiła sprowokować Węgrów i stworzyć front, który powstrzymałby męczące madziarskie najazdy. W lipcu 955 r. oddziały węgierskie rozpoczęły działania na terenie Bawarii. Po miesiącu Węgrzy sforsowali rzekę Lech i zaczęli się gromadzić pod Augsburgiem, którego obroną kierował biskup Ulryk. Główne walki rozegrały się między 10 a 12 sierpnia. Początkowo wojsko madziarskie zaatakowało tylną kolumnę Niemców wspieranych przez Czechów i odniosło sukces. Rozgromili kolejno Czechów, dwa oddziały szwabskie i złupili tabory. Ostatecznie jednak starcie zakończyło się wygraną Niemców. Pełny obraz bitwy przedstawił niemiecki historyk Gerd Althoff:

((Gerd Althoff

Ottonowie. Władza królewska bez państwa

Węgrzy wyszli na spotkanie maszerujących wojsk. Na polach obok rzeki Lech, blisko Augsburga, rozegrała się jedna z ważniejszych bitew średniowiecznych. Z badań historyków wynika, że Otto podzielił swe wojsko na kilka oddziałów, prawdopodobnie pięć, i całkowicie panował nad sytuacją, dzierżąc w dłoni włócznie św. Maurycego. [...] Węgrzy słabo rozpoznali siły i ugrupowanie wojsk niemieckich. Czołowe oddziały Bawarów i Szwabów wzięli za siły

główne, tymczasem za plecami tego rycerstwa, ustawionego ławą, były jeszcze trzy kolumny marszowe, rozciągnięte w głąb. Podjęli swoje zwyczajne działania bojowe, czyli ostrzał z łuków i próby rozluźnienia szyków wroga. Silna straż przednia Niemców postąpiła zgodnie z zaleceniami poprzedniego króla Henryka – przeczekala ostrzał i ruszyła do natarcia. Węgrzy z łatwością oskrzydłili te oddziały swymi grupami zasadzkowymi, lecz tym razem nie zdołali zacisnąć „cęarów” na ich tyłach – z głębi ugrupowania wyszły szarże ottońskich „legionów” odwodowych. Prawe skrzydło węgierskie, mające sporo miejsca na manewrowanie, po zażartym boju musiało ustąpić. Lewe, skrępowane rzeką Lech, nie miało miejsca na uniki, czy nawet cofnięcie się, gdyż za ich plecami trwał bój centralnych oddziałów obu stron. Otto rzucił do walki ostatnie swe oddziały – Czechów Bolesława. Przełamano opór w środku, odcinając prawe skrzydło węgierskie i odpychając je od reszty szyku. Tym samym wojska węgierskiego centrum zostały przeskrzydłone przez oddziały Niemców. Aby uniknąć klęski, Węgrzy musieli się cofnąć. Za nimi był jednak gród Augsburg i rozlewiska wezbranej rzeki Lech. Dużą część sił węgierskich okrążono, stłoczono i przyparto do rzeki. W takiej walce nie mieli już najmniejszych szans z pancernymi jeźdźcami.

Źródło: Gerd Althoff, *Ottonowie. Władza królewska bez państwa*, tłum. M. Tycner-Wolicka, Warszawa 2009.

Niedobitki Madziarów usiłowały opuścić Bawarię, lecz zostały rozgromione w pojedynczych starciach. Podczas odwrotu zginęły tysiące Węgrów, wielu zaś potopiło się w rzece. Dla pokonanych oznaczało to koniec najazdów na zachodnią Europę oraz łupów i haraczy ściąganych z tamtejszych państw.

Chrzest i powstanie monarchii węgierskiej

Dotkliwa klęska zmusiła Węgrów do zmiany koczowniczego trybu życia oraz próby zorganizowania stabilnego państwa. Stworzenie podstaw monarchii ułatwiły wzorce organizacyjne zaczerpnięte m.in. z państwa morawskiego, zwłaszcza dotyczące sieci grodów oraz służebnych osad. Podobne rozwiązania u zarania swej

państwowości zastosowały państwa czeskie i polskie. Do przyspieszenia procesu państwowotwórczego przyczynił się książę [Gejza](#), który przyjął w 974 r. chrzest w obrządku łacińskim. Jego syn [Stefan I Święty](#), który swoje działania opierał na współpracy z Niemcami, schrystianizował cały kraj, choć spore wpływy na madziarskie tereny wywierał także Kościół bizantyjski. W roku 1000 cesarz [Otton III](#) wespół z papieżem wydali zgodę na koronację Stefana oraz utworzenie odrębnej węgierskiej metropolii kościelnej w Ostrzyhomiu.

Stefan I Święty. Pierwszy węgierski władca koronowany na króla. Przyjrzyj się ilustracji i zastanów, jakie insygnia władzy można na jej podstawie wymienić.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mapa Europy w roku 1000. Kolorem ciemnoniebieskim zaznaczony jest zasięg rodzącego się królestwa Węgier.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie voxcalantisdeserto.blogspot.com, licencja: CC BY-SA 3.0.

[Korona św. Stefana I Wielkiego](#) jest niezwykle ważnym symbolem narodowym dla Węgrów, widnieje m.in. na herbie i godle państwowym. Była insygnium koronacyjnym władców Węgier od XI w. aż do 1916 r. Obejrzyj poniższą galerię interaktywną, aby dowiedzieć się więcej również o innej relikwii związanej z królem węgierskim.

Korona św. Stefana. Kształt korony nie jest przypadkowy. Jest ona zamknięta, co symbolizuje niezależność monarchy. Oprócz wizerunków władców umieszczono na niej sylwetki świętych oraz Chrystusa, które oznaczają boskie źródło władzy monarszej i wskazują obowiązki króla zgodnie ze średniowieczną ideologią – miał on prowadzić swoich poddanych do zbawienia.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Prawica św. Stefana. Prawa dłoń pierwszego króla Węgier została z mumifikowana i jest przechowywana jako relikwia i węgierski skarb narodowy w jednej z kaplic bazyliki św. Stefana w Budapeszcie. Co roku w sierpniu Świętą Prawicę (węg. *Szent Jobb*) obnosi się w uroczystej procesji, która przechodzi ulicami miasta.

Źródło: Farkasven, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

Istenanya

Szczęśliwa Pani, bóstwo w pierwotnej religii Węgrów; opiekunka kobiet w połogu i macierzyństwa; po chrystianizacji Węgrów utożsamiana z Matką Boską

szamanizm

zestaw wierzeń i praktyk, w których kontakt ze światem duchów możliwy jest dzięki postaci szamana (pośrednika między ludźmi a zaświatami), wprawiającego się w trans

zespół wierzeń, których podstawą jest wiara w mistyczną, nadprzyrodzoną łączność między człowiekiem (albo grupą ludzi) oraz zwierzęciem, rośliną czy przedmiotem (totemem)

Korona św. Stefana

Święta Korona, insygnium koronacyjne węgierskich królów od XI w. do 1918 r.; wiąże się z nią pojęcie Krajów Korony Świętego Stefana – w ten sposób określano tereny, które podlegały władzy królów węgierskich, a w okresie od 1867 do 1918 r. węgierską część Austro-Węgier; przechowywana jest w budynku parlamentu w Budapeszcie

Hunowie

koczowniczy lud wywodzący się ze stepów południowej Rosji, który ok. 370 r. najechał Europę; rzymskie źródła opisują go jako plemię bezwzględnych i brutalnych wojowników; przemieszczając się po Azji i Europie, Hunowie przyczynili się do tzw. wielkiej wędrówki ludów, która zmieniła obraz kontynentu europejskiego, a także do upadku cesarstwa zachodniorzymskiego; ze względu na podobieństwo w prowadzeniu wypraw wojennych oraz brutalność Węgrzy porównywani byli z Hunami, a z czasem zaczęto uważać, że plemiona węgierskie wywodzą się od Hunów

państwo wielkomorawskie

inaczej Wielkie Morawy, wczesnośredniowieczne państwo słowiańskie, które powstało prawdopodobnie na początku IX w. na terenie dzisiejszych Moraw; rządziła nim dynastia założona przez Mojmirę; swój rozkwit przeżyło za czasów Świętopełka I (871–894), po którego śmierci rozpoczęły się walki wewnętrzne, a osłabione państwo nie było w stanie obronić się przed najazdem koczowniczych Węgrów i upadło na początku X w.

Słowa kluczowe

Węgry, Madziarzy, Nizina Panońska, najazdy, państwo wielkomorawskie, Niemcy, Lechowe Pole, Stefan I Wielki, chrzest, Korona św. Stefana, monarchia węgierska, Europa wczesnego

Bibliografia

T. Manteuffel, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2000.

J. Snopek, *Węgry. Zarys dziejów i kultury*, Warszawa 2002.

Dzieje Węgier pod względem historycznym, artystycznym, literackim i społecznym, red. J. Boldenyi, L. Rogalski, K.W. Wójcicki, Warszawa 1963.

R.F. Barkowski, *Lechowe Pole 995*, Warszawa 2016.

G. Althoff, *Ottonowie. Władza królewska bez państwa*, Warszawa 2009.

Widukind: *Dzieje Sasów oraz Roczniki korbejskie i Roczniki hildesheimskie*, przeł. G.K. Walkowski, Bydgoszcz 2013.

W. Bator, *Drzewo sięgające nieba. Szamanizm i dyfuzjonizm w węgierskiej baśni magicznej*, Kraków 1995.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1GvYY3Il>

Film nawiązujący do treści materiału - dotyczy działań militarnych Węgrów i ich skutków.

Polecenie 2

Omów kierunki ekspansji Węgrów oraz skutki ich wypraw.

Polecenie 3

Jak sądzisz, na czym polegała skuteczność najazdów Węgrów? Uzasadnij swoją odpowiedź.

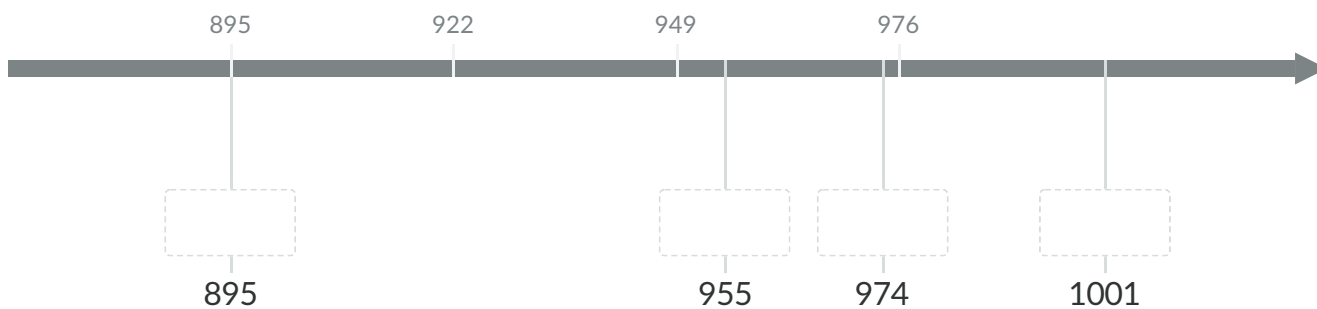
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dopasuj podane wydarzenia do dat związanych z dziejami Węgrów na osi czasu.

1 koronacja Stefana I na króla Węgier

2 wkroczenie Węgrów do Kotliny Panońskiej

3 bitwa na Lechowym Polu

4 książę Gejza przyjmuje chrzest

Ćwiczenie 2

Zaznacz poprawne odpowiedzi.

Jakie pochodzenie przypisuje się Węgrom najczęściej?

☐ germańskie

☐ ugrofińskie

☐ semickie

☐ indoeuropejskie

Do którego wieku na Węgrzech utrzymywała władzę dynastia Arpadów?

☐ Do XII w.

☐ Do IV w.

☐ Do X w.

☐ Do XIV w.

Ćwiczenie 3

Zapoznaj się z poniższymi zdaniami i oceń, czy są prawdziwe, czy fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
W średniowieczu Węgrów często porównywano z Rzymianami i wiązano z nimi ich pochodzenie.	☐	☐
W 900 r. państwo wielkomorawskie upadło w wyniku przegranej kampanii wojennej z Madziarami.	☐	☐
Węgrzy większą część X w. spędzili, najeżdżając państwa europejskie.	☐	☐
Łucznicy w znacznym stopniu przyczyniali się do sukcesów armii węgierskiej.	☐	☐

Przyjrzyj się ilustracji oraz przeczytaj fragment tekstu źródłowego. Rozstrzygnij, czy zawarte w tekście informacje odnoszą się do okresu historii Węgier, który przedstawiony został na obrazie. Uzasadnij odpowiedź.

Chrzt Vajka, obraz autorstwa Gyula Benczúra z 1875 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Anna Zdunek

Węgrzy – potomkowie Hunów? Szamanizm, folklor i turanizm węgierski

Do dzisiejszego dnia zachowały się w kulturze węgierskiej niektóre elementy starodawnej mitologii, a inne jej składniki znalazły miejsce w religiach, z którymi Węgrzy mieli do czynienia w późniejszych czasach. [...] Znamiennym tego przykładem jest Szczęśliwa Pani, najbardziej złożona i tajemnicza postać mitologii węgierskiej.

W procesie kulturowym postać ta utożsamiona została z Matką Boską i zamazały się jej pierwotne atrybuty.

Źródło: Anna Zdunek, *Węgrzy – potomkowie Hunów? Szamanizm, folklor i turanizm węgierski*, www.magazyn.pl.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

((Robert F. Barkowski

Lechowe Pole 995

[...] Węgrzy nic nie wiedzieli o tych wydarzeniach. Byli przekonani, że rozpoczęta przez nich akcja przebiega zgodnie z planem i że niebawem szeregi wroga pójdą w rozsypkę. Tymczasem do ustawionych już niemieckich oddziałów dołączyli Frankowie Konrada i resztki legionów czeskiego i szwabskich. Ku zdumieniu węgierskich dowódców, Otto I czynił przygotowania do ataku [...].

Źródło: Robert F. Barkowski, *Lechowe Pole 995*, Warszawa 2016, s. 150.

Wyjaśnij, jakiej bitwy dotyczy powyższy cytat, podaj jej datę i opisz, jakie były skutki tego starcia.

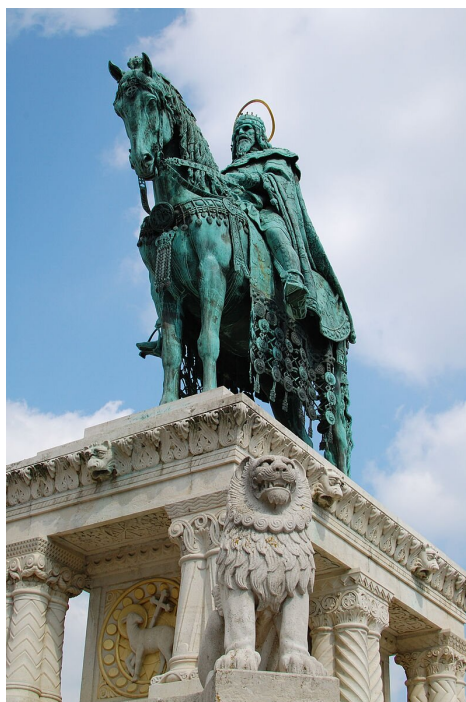
Przyjrzyj się ilustracjom oraz przeczytaj fragment tekstu źródłowego. Napisz, której postaci dotyczą źródła, i wyjaśnij, dlaczego na Węgrzech jest ona tak ważna i popularna.

Ilustracja A

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ilustracja B

Nota biograficzna

Urodził się około 969 roku w Ostrzyhomiu (Esztegom) jako syn księcia węgierskiego Gezy i matki Sarolty. Ochrzczony został, mając pięć lat i dopiero wtedy zmieniono mu pogańskie imię Valk (Vajk) [...] Rządy jego odznaczały się konsekwentną chrystianizacją, ponieważ w chrześcijaństwie upatrywał czynnik jednoczący kraj podzielony na księstwa, często ze sobą skłócone. Pracując energicznie nad zjednoczeniem państwa jednocześnie stworzył solidną organizację kościelną. Założył dwie metropolie oraz osiem biskupstw, w związku z czym sprowadził do Węgier wielu kapłanów i zakonników. Przyczynił się również do fundacji opactwa św. Marcina na Górze Panońskiej oraz do powstania kilku innych klasztorów i opactw, w tym także żeńskiego klasztoru obrządku wschodniego i klasztoru bazylianów. Dzieląc kraj na okręgi, stworzył ramy dla sprawnie działającej administracji, a ustanawiając zarysy prawa państwowego, zapewnił swemu krajowi ład i dobrobyt oraz przybliżył do wzorców państw zachodnich. [...] Zmarł 15 sierpnia 1038 roku w święto Wniebowzięcia N.M. Panny, którą czcił głęboko i nazywał *Magna Domina Hungarorum* (Wielką Panią Węgier). Pochowany został w katedrze w Szekesfehćrvar, której był fundatorem.

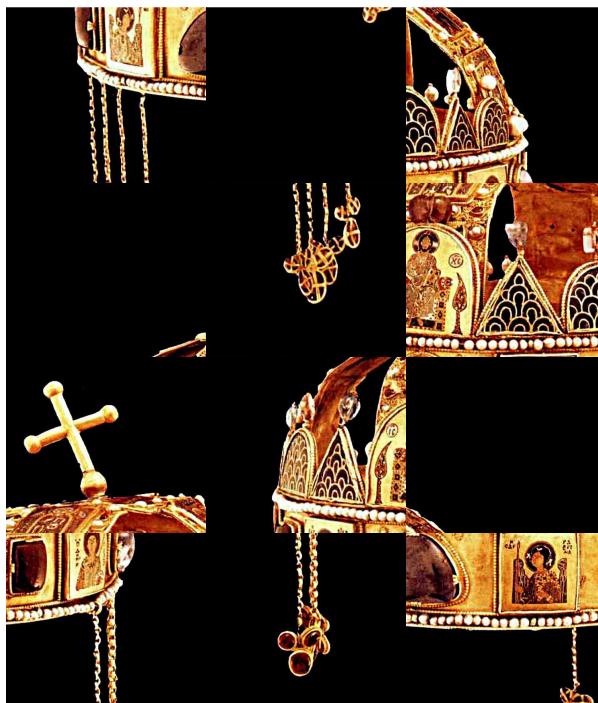
Źródło: ks. Stefan Uchacz CM, www.adonai.pl.

Tvoja odpowiedź

Ćwiczenie 7

Ułóż obrazek, a następnie napisz, co przedstawia. Jaką rolę odgrywał w historii Węgier przedmiot ukazany na fotografii?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Tvoja odpowiedź

Przyjrzyj się ilustracji i przeczytaj tekst. Nazwij ukazane na fotografii elementy dotyczące kultury Węgrów, wyjaśnij, do czego służyły, czy pełniły funkcje religijne, oraz napisz, jak zmieniła się ich rola na przestrzeni wieków.

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

((Katarzyna Dzięciołowska

Ludowa tradycja Węgier

Do dziś wykorzystywany na grobach ważnych z punktu widzenia tradycji narodowych. Ma niezwykle bogatą i ciekawą symbolikę. Wręcz „opowiada” o zmarłym złożonym w grobie. [...] Składają się z nogi, tułowia, szyi oraz głowy. Każdy z tych elementów ma swoją funkcję, różniącą się w zależności od wioski czy regionu. Gdy [...] ozdabiał dziecięcy grób był niższy, czasem składał się wyłącznie z nogi i głowy, zawsze mniej ozdobny niż u dorosłego, często pobielany. [...] Tym, którzy umierali za młodu, stawiano jasne, malowane lub rzeźbione z takiego drewna jak sosna czy brzoza. Robione z dębu lub malowane na ciemnobrązowo były słupy zdobiące groby starszych osób. [...] Już od XIX w. pełniły funkcję upamiętniającą bohaterów. Porównać je można do krzyży w polskich miejscach pamięci. Z tym że węgierskie słupy [...]

wydają się symbolem narodowym pozbawionym ewidentnego odniesienia religijnego – w kraju, gdzie obok katolicyzmu wielu wyznawców zgromadził protestantyzm (a dziś szybko wzrasta liczba ateistów), ta neutralność wydaje się ważna i jednocząca.

Źródło: Katarzyna Dzięciołowska, *Ludowa tradycja Węgier*, Fundacja Edukacji Międzykulturowej, www.miedzykulturowa.org.pl.

Tvoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Grzegorz Samotiuk

Przedmiot: historia

Temat: Węgry i początki ich państwowości

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum

Podstawa programowa:

zakres rozszerzony

VI. Europa wczesnego średniowiecza.

Uczeń

2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia poprawnie pojęcia: Węgrzy, Madziarzy, bitwa na Lechowym Polu, Korona św. Stefana, Święta Prawica;
- charakteryzuje kierunki ekspansji Węgrów i ocenia jej skutki;
- wymienia władców odpowiedzialnych za powstanie państwa węgierskiego;
- przedstawia, w jakich okolicznościach doszło do powstania monarchii węgierskiej.

Strategie nauczania:

- konektywizm,
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- wykład,

- dyskusja,
- burza mózgów,
- praca ze źródłami oraz multimedium.

Formy zajęć:

- praca w grupach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica, pisak/kreda,
- duże arkusze papieru i flamastry.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją:

Uczniowie zapoznają się z treścią e-materiału. Na jego podstawie przygotowują się do lekcji.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel prosi uczniów, aby wymienili współczesne skojarzenia z Węgry. Pyta: Skąd się biorą pozytywne opinie odnośnie do relacji polsko-węgierskich i jakie wydarzenia związane z tym możemy wymienić? Czy można mówić o faktycznym, wynikającym z pochodzenia, braterstwie polsko-węgierskim? Ma to na celu wprowadzenie do tematu i zaznaczenie, że Węgrzy nie należeli do Słowian.
2. Nauczyciel podaje temat i zapoznaje uczniów z celami zajęć. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel zadaje uczniom pytania o pochodzenie i przybycie Węgrów na tereny europejskie. Wskazani uczniowie lub ochotnicy przedstawiają swoje odpowiedzi, powinny się w nich pojawić takie zagadnienia jak opanowanie przez Węgrów Kotliny Panońskiej, rola Arpada, pochodzenie nazwy Madziarzy. Nauczyciel może uzupełnić te informacje, wymieniając kierunki, przyczyny i skutki najazdów węgierskich, a także rozwój węgierskich organizmów plemiennych. Prowadzący zadaje uczniom dodatkowe pytanie: Jakie były opinie na temat Węgrów i dlaczego porównywano ich do Hunów?
2. Praca z multimedium („Animacja”). Uczniowie zapoznają się z animacją, a nauczyciel dzieli ich na cztery grupy. Każdej poleca wykonanie zadania:

- grupa 1 – Określ przyczynę ekspansji, najazdów węgierskich. Jaki czynnik je powodował i jaki był ich charakter?
 - grupa 2 – Czym charakteryzowali się Węgrzy jako wojownicy?
 - grupa 3 – Wymień obszary geograficzne, kierunki, które szczególnie dotknięte zostały najazdami Węgrów. Które z tych terytoriów podbili?
 - grupa 4 – Czy Węgrzy odnosili same sukcesy na polu bitwy? Jaka była ich największa porażka i jakie przyniosła skutki?
3. Grupy zapisują flamastrami informacje na dużych arkuszach papieru. Prezentują wyniki swojej pracy reszcie klasy. Nauczyciel dokonuje podsumowania pracy uczniów.
 4. Uczniowie wykonują ćwiczenie 5 i wspólnie omawiają odpowiedzi.
 5. Nauczyciel wyświetla uczniom ilustracje przedstawiające koronę oraz Świętą Prawicę Stefana I. Omawia wydarzenia, do których doszło po przegranej bitwie nad rzeką Lech, i charakteryzuje drogę Węgrów do utworzenia królestwa. Wskazuje rolę Stanisława I w historii Węgier i wymienia relikwie narodowe z nim związane.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel prosi uczniów o wymienienie poznanych z animacji węgierskich władców, którzy przyczynili się do powstania monarchii węgierskiej, oraz przedstawienie ich najważniejszych dokonań, które do tego doprowadziły.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i pracę grup uczniowskich.

Praca domowa:

1. Przygotuj krótką prezentację multimedialną dotyczącą wierzeń Węgrów.

Materiały pomocnicze:

Manteuffel T., *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2000.

Snopek J., *Węgry. Zarys dziejów i kultury*, Warszawa 2002.

Barkowski R.F., *Lechowe Pole 995*, Warszawa 2016.

Bator W., *Drzewo sięgające nieba. Szamanizm i dyfuzjonizm w węgierskiej baśni magicznej*, Kraków 1995.

Wskazówki metodyczne:

Animacja może być wykorzystana przez chętnych uczniów do samodzielnego przygotowania prezentacji na temat podbojów dokonywanych przez Madziarów.